

DE FORMING VAN COALITIES IN DE BELGISCHE GEMEENTEN

Serge Boute (*)

Dit artikel bestudeert de toepassing van formele modellen van coalitievorming, en in het bijzonder van modellen analoog met dat van Taylor en Laver, met betrekking tot de vorming van gemeentelijke coalities na de verkiezingen van 1976 in België. Een nieuwe statistische test, die een aantal problemen van de klassieke test van Mokken vermijdt, wordt gebruikt om de diverse getoetste modellen te evalueren. Onze resultaten bevestigen deze van De Swaan en van Taylor en Laver, met betrekking tot de vorming van nationale coalities, niet. Enerzijds zijn de ideologische preferenties van de partijen duidelijk minder determinerend voor een lokale dan voor een nationale coalitie. Anderzijds behalen theorieën die geen rekening houden met ideologische criteria goede resultaten voor lokale coalities, terwijl voor nationale coalities de resultaten van die theorieën niet significant zijn.

(*) Deze bijdrage is gebaseerd op dezelfde gegevens als het artikel van Boute en Praet (1983) en is er een verdere uitwerking van. Wij danken J.-C. Praet en G. Mélard voor hun nuttige opmerkingen. De Nederlandse vertaling werd verzorgd door Lina Waterplas, socioloog verbonden aan het Centrum voor dataverzameling en -analyse van het Departement Sociologie van de K.U. Leuven.

Formele modellen ter verklaring van de vorming van coalities beslaan een zeer ruim onderzoeksdomein waarvan het ontstaan samenvalt met dat van de speltheorie. Wij richten onze aandacht vooral op het model van Taylor en Laver (Taylor, 1972; Taylor en Laver, 1973) dat bijzonder geschikt is voor ons doel, namelijk de vergelijking van de empirische prestaties van verschillende theorieën bij de analyse van coalitievorming in de Belgische gemeenten na de verkiezingen van 1976. Voornoemde auteurs hebben een algemeen kader geschetst waarin de meeste modellen van voor 1973, zoals dat van Von Neumann en Morgenstern (1944), Gamson (1961), Riker (1962), Leiserson (1966, 1970) en Axelrod (1970) een plaats vinden. Ook kunnen bepaalde, door De Swaan (1973) geformuleerde hypothesen erin worden geïntegreerd.

In het eerste gedeelte van dit artikel worden de voor het begripen van Taylors en Lavers model vereiste theoretische elementen uiteengezet. Ook wordt verklaard waarom wij andere modellen van coalitievorming, meer bepaald modellen waarin de ideologie van de partijen in een multidimensionele ruimte wordt voorgesteld, terzijde hebben geschoven.

Problemen die rijzen bij de toepassing van ons theoretisch model op de Belgische gemeenten komen in het tweede gedeelte aan bod. In het bijzonder wordt toegelicht hoe wij ons vanwege het gebrek aan gegevens hebben moeten beperken tot vereenvoudigende veronderstellingen m.b.t. de gemeentelijke instanties en het optreden van politieke partijen.

Het derde gedeelte beschrijft de statistische toets die we hebben gebruikt om de empirische resultaten van de verschillende theorieën te evalueren. De resultaten zelf komen in het laatste gedeelte aan bod.

1. Theoretisch kader

Formele theorieën stellen de vorming van coalities voor als een politiek spel tussen een stel actoren - de politieke partijen - die hun stem uitbrengen in een besluitvormingsorgaan, bijvoorbeeld het parlement (1). Deze theorieën proberen te voorspellen welke van alle mogelijke coalities in een gegeven situatie zal tot stand komen. Meestal is dat echter niet mogelijk en stelt men zich tevreden met het selecteren van een beperkt aantal coalities. Die coalities worden gekozen omdat ze bepaalde

eigenschappen hebben waardoor ze, in hun geheel genomen, voor de deelnemers aan het spel aantrekkelijk zijn. Wordt een coalitie daarentegen niet geselecteerd, dan betekent dat de partijen niet wensen dat ze tot stand komt.

Elders hebben wij aan de hand van het door Boute (1987) uitgewerkte begrip 'selectie criterium' verduidelijkt hoe iedere speler zijn individuele voorkeur bepaalt, op grond van de eigenschappen van de coalities, en hoe die individuele voorkeuren tot een collectieve keuze kunnen worden samengevoegd. Voorts hebben wij de voorwaarden bepaald die de vorming van een met die collectieve keuze overeenstemmende coalitie garanderen en aan de hand waarvan ze op een eenvoudige manier kunnen worden gekenmerkt. Hier beperken wij ons tot een louter operationele beschrijving van de getoetste theorieën. Deze maakt het mogelijk de voorspelde coalities mechanisch uit de eigenschappen van de coalities af te leiden.

Een selectie criterium fungeert als een filter die op een geheel van coalities wordt toegepast en enkel de volgens dit criterium 'beste' coalities doorlaat. Elke theorie wordt gedefinieerd als een opeenvolging van selectie criteria. Het eerste criterium wordt op het geheel van alle mogelijke coalities toegepast. Vervolgens worden alle eventuele andere criteria na elkaar op het geheel van de na de vorige stap overgebleven coalities toegepast, tot alle criteria waaruit de theorie bestaat aan bod zijn gekomen. De coalities die na toepassing van het laatste criterium overblijven, vormen het geheel van de door de theorie voorspelde coalities.

1.1. Het parlement

Iedere speler wordt gekenmerkt met behulp van een 'gewicht' dat overeenkomt met het aantal zetels waarover hij beschikt. Wij veronderstellen dat de partijen een perfecte cohesie vertonen en dat de stemdiscipline volkomen is. Die assumptie is noodzakelijk, zo men de politieke partijen en niet de individuele parlementsleden als actoren van het spel wil beschouwen.

Een coalitie is elk willekeurig stel van actoren. Volgens die definitie worden de lege coalitie die uit geen enkele partij bestaat, de grote coalitie waarin alle partijen opgenomen zijn en ook iedere partij afzonderlijk als coalities beschouwd.

De regels van de werking van het parlement bepalen de vorming van coalities. Zo moet met name vastgesteld worden hoeveel stemmen een voorstel minstens moet halen om te worden goedgekeurd. In de meeste parlementaire instellingen varieert de meerderheidsdrempel naargelang van het voorwerp van de stemming. Voor gewone wetsvoorstellen is bijvoorbeeld een volstreekte meerderheid vereist, terwijl een grotere, speciale meerderheid is vereist om de grondwet te wijzigen. In sommige gevallen kan een minderheid van stemmen volstaan om een minder belangrijke beslissing, zoals de plaatsing van een punt op de agenda, door te drukken.

Sommige theorieën over coalitievorming beschrijven de context waarin het politieke spel zich afspeelt aan de hand van slechts drie elementen: het aantal spelers, hun gewicht en de meerderheidsdrempel. Ondanks die simpele voorstelling - sommige politologen zullen ze wel simplistisch vinden - geven die theorieën soms een zeer bevredigend beeld van reële situaties, zoals zal blijken uit het laatste gedeelte van dit artikel. Ze gaan uit van verschillende kenmerken van coalities en baseren daar o.a. de hieronder genoemde selectiecriteria op.

Een coalitie is winnend wanneer haar gewicht, d.w.z. de som van de zetels waarover de partijen die er lid van zijn beschikken, de meerderheid bereikt of overschrijdt. Om te beletten dat twee coalities allebei winnend zouden zijn, wordt aangenomen dat de meerderheidsdrempel hoger ligt dan de helft van het totaal aantal zetels in het parlement. Een coalitie die geen winnende coalitie is, wordt als verliezend beschouwd.

Het eerste selectie criterium, dat systematisch door alle theorieën wordt gebruikt, selecteert alleen de winnende coalities. De andere criteria die we hebben gehanteerd, zijn erop gericht bepaalde kenmerken van de coalities te minimaliseren.

De grondleggers van de speltheorie, Von Neumann en Morgenstern (1944), hebben aangetoond dat bepaalde spelen de vorming van een minimale winnende coalitie impliceren, d.w.z. een winnende coalitie waarvan alle leden onmisbaar zijn om de coalitie winnend te maken. Weglating van om het even welk lid maakt de coalitie tot een verliezende coalitie. Het criterium dat met die eigenschap overeenstemt, noteren we als μ . Het schakelt alle coalities met een nutteloos lid uit.

Leiserson (1970, p.90) suggereert dat er een tendens bestaat om het aantal leden van een coalitie zo gering mogelijk te maken. "The members of the smaller coalition will prefer to form it, since negotiations and bargaining are easier to complete and a coalition is easier to hold together, others things being equal, with fewer parties." Het overeenstemmende criterium, genoteerd als α , kiest alle coalities die een minimum aantal leden tellen.

De verdeling van de coalitieprijs onder de leden van de winnende coalitie kan in verhouding staan tot de inbreng van ieder lid. Die hypothese wordt impliciet gesteld door Ganson (1961). Ook de bewijsvoering van het beginsel van omvang ('size principle') bij Riker (1962) stoelt erop (cfr. De Swaan, 1973). Als men uitgaat van de veronderstelling dat de coalitieprijs constant blijft, zullen de spelers de totale inbreng van de coalitie minimaliseren door een coalitie van minimaal gewicht te vormen. Dat komt tot uiting in het criterium π . Dit criterium is erg selectief omdat meestal weinig coalities hetzelfde gewicht hebben. Een selectie maken uit een geheel van coalities van minimaal gewicht komt er vaak op neer dat men slechts één coalitie overhoudt. Riker (1962: 88-89) heeft dit criterium afgezwakt. Hij wijst erop dat het slechts opgaat in het geval van volledige informatie: "The greater the degree of imperfection or incompleteness of information, the larger will be the coalitions that coalition-makers seek to form and the more frequently will winning coalitions actually formed be greater than minimum size. Conversely, the nearer information approaches perfection and completeness, the smaller will be the coalitions that coalition-makers aim at and the more frequently will winning coalitions actually formed be close to minimum size."

De Swaan (1973: 64) merkt terecht op dat het effect van informatie empirisch erg moeilijk te vatten is, omdat niet te achterhalen valt hoe goed de spelers geïnformeerd zijn. "Coalitions of larger than minimum size may either be interpreted as a result of the information effect coupled to the operation of the minimum size principle, or as evidence against that minimum size principle."

De Swaan stelt een gewijzigde versie van het criterium π voor om het beginsel van omvang en het effect van informatie gelijktijdig te toetsen. Dat criterium selecteert de coalities die niet 'te zwaar' zijn, meer bepaald coalities waarvan het

gewicht een specifieke drempelwaarde w^* niet overschrijdt. Hij geeft evenwel toe dat het hier een zeer rudimentaire test betreft en dat de keuze van w^* in grote mate arbitrair is.

Het is mogelijk een criterium te bepalen dat slechts die coalities selecteert waarvan het gewicht de drempelwaarde niet overschrijdt. Die definitie heeft echter een groot nadeel. Als de grenswaarde w^* dicht bij de meerderheid m ligt, is het mogelijk dat alle coalities uitgeschakeld worden. Men staat dan voor een paradoxale situatie: men zou het criterium τ afzwakken omdat het te selectief is en men versterkt in feite de selectiviteit ervan (De Swaan heeft een grens gekozen die voldoende hoog ligt om dit probleem te omzeilen). Wij geven de voorkeur aan een criterium dat we noteren als σ . Het selecteert enerzijds de coalities waarvan het gewicht onder de drempel ligt, en anderzijds die met een minimaal gewicht. Indien de winnende coalities van minimaal gewicht een gewicht hebben dat onder de drempel ligt, wordt de keuze verruimd tot alle coalities waarvan het gewicht onder de drempel blijft. Ligt het gewicht van de coalities van minimaal gewicht boven de drempel, m.a.w. zijn de lichtste coalities al zwaar, dan worden geen andere coalities meer geselecteerd.

1.2. De voorstelling van de ideologie van de partijen

Een aantal theorieën van coalitievorming houden rekening met de ideologie van politieke partijen. Ze gaan uit van de veronderstelling dat partijen ernaar streven de ideologische diversiteit van coalities zo klein mogelijk te maken. Die theorieën geven iedere partij een plaats in een ruimte van ideologische preferenties. Er is door diverse auteurs een groot aantal dergelijke schematiseringen ontworpen. Het merendeel kan worden gekenmerkt door drie elementen: de dimensies, het niveau van de maatstaven en de objectiviteit.

Wij zullen hier gebruik maken van een één-dimensionele ruimte. Het ideologisch aspect van de coalitievorming wordt m.a.w. teruggevoerd tot één enkel kernvraagstuk ten opzichte waarvan alle partijen een standpunt innemen. De meeste op die voorstellingswijze gebaseerde empirische studies hanteren een sociaal-economische links-rechts as. Die hypothese is sterk. Meestal kan ze slechts als eerste benadering van de complexe politieke realiteit gelden.

Alle theorieën die een politieke preferentieruimte hanteren gebruiken een notie van afstand om de ideologische nabijheid of verwijdering van onderscheiden partijen te beoordelen. Het is dus belangrijk dat wordt aangegeven wat in die ruimte kan worden gemeten. De sterke hypothese van unidimensionaliteit maakt het mogelijk i.v.m. die meting een zeer zwakke hypothese te formuleren. Wij veronderstellen dat de ruimte ordinaal is. Enkel de rangorde van de partijen op de as heeft betekenis. De afstand, in de wiskundige betekenis van het woord, is niet bepaald. Indien drie partijen a, b en c, in die volgorde, op een links-rechts as worden geplaatst, kan men zeggen dat a linkser is dan b en dat a dichterbij b ligt dan bij c. De afstanden tussen a en b en tussen b en c met elkaar vergelijken is evenwel niet mogelijk. Als afstanden dienen vergeleken te worden moet men aannemen dat de preferentieruimte kardinaal is.

Het derde kenmerk van die ruimte betreft de vraag of partijen het met elkaar eens zijn over de positie die ze in die ruimte innemen. Indien alle partijen hun respectievelijke posities op dezelfde manier percipiëren, spreekt men van een objectieve ruimte. Is dat niet het geval, dan zijn verscheiden subjectieve ruimtes vereist om met die uiteenlopende percepties rekening te houden.

De meeste auteurs houden met de mogelijkheid van uiteenlopende percepties niet uitdrukkelijk rekening. Ze gebruiken slechts één ruimte. Bij sommigen wordt de positie van de partijen door deskundige beoordelaars vastgesteld (zie: Taylor en Laver, 1973; De Swaan, 1973). Anderen bepalen ze op grond van onderzoek van partijprogramma's en -verklaringen, bijvoorbeeld aan de hand van technieken van data-analyse (o.a. Budge, Robertson en Hearl, 1985). Het lijkt ons dat de hypothese van objectiviteit in al die gevallen impliciet wordt gesteld.

Vanuit theoretisch oogpunt bestaat geen bezwaar tegen de hypothese van een multidimensionele, kardinale en voor iedere partij verschillende subjectieve ruimte. Men zou zelfs met de verschillende gevoeligheden van individuele parlementsleden rekening kunnen houden en elke partij niet door een punt maar door een groter deel van de ruimte voorstellen. De hypothese is echter volstrekt onhoudbaar als men de voor de constructie van die ruimtes vereiste gegevens moet verzamelen met het oog op een empirisch onderzoek.

De jongste jaren is er een groot aantal analyses van de ideologische preferenties op parlementair niveau gemaakt, met min of meer verfijnde preferentieruimtes als resultaat. Telkens blijft echter de bemerking van De Swaan (1973: 132) van toepassing: "... [taking] into account the policy positions of the actors in explaining their coalition behaviour [...] presupposes that such policy positions are, in fact, sufficiently independent of coalition behaviour to serve as explanatory variables." Die door De Swaan geformuleerde methodologische vereiste is van essentieel belang. Ze houdt in dat de ideologische preferentieruimte niet mag worden gebruikt om de vorming van coalities te verklaren, wanneer de positie van de partijen, ook al was het maar ten dele, empirisch op grond van hun coalitiegedrag is bepaald. Wij betwijfelen of het praktisch mogelijk is een ideologische ruimte te gebruiken die aan deze vereiste voldoet, en wel om twee redenen.

In de eerste plaats zijn de meeste ideologische preferentieruimtes die bij de studie van coalitievorming worden gehanteerd, niet met dat doel ontworpen. Er bestaat derhalve geen enkele garantie dat ernaar werd gestreefd de politieke positie van de partijen los van hun coalitiegedrag te bepalen (2). De tweede reden waarom wij sceptisch zijn is veel zwaarder. Ze hangt samen met de eigen aard van het politieke leven. De inzet van coalitievorming is tweevoudig: aan de macht komen en bepaalde ideologische doelstellingen realiseren. Een speler die een van beide aspecten verwaarloost, verliest automatisch zijn krediet als politieke partij. Wie stemt immers voor een partij zonder programma, die er enkel op uit is ministerportefeuilles in de wacht te slepen? Wie stemt voor een partij die verklaart dat ze niet de bedoeling heeft haar programma te realiseren of dat aan anderen overlaat? Indien het klopt dat politiek "l'art du possible" is, dan heeft die tweevoudige inzet tot gevolg dat de meeste actoren in een situatie waarin een coalitie onvermijdelijk is, geen uiting geven aan hun echte ideologische voorkeur maar eerder aan een compromis tussen hun eigen voorkeur en wat haalbaar is. In zo'n situatie wordt het uiterst moeilijk, zo niet onmogelijk, de reële politieke posities van partijen vast te stellen. De gegevens waaruit ze kunnen worden afgeleid, ontbreken.

Bij wijze van voorbeeld kan worden verwezen naar twee elementen die vaak worden gebruikt bij de constructie van een ideologische preferentieruimte: partijprogramma's of -verklaringen en

stemgedrag in het parlement. Wanneer de parlementsleden van de partijen die lid zijn van de regerende coalitie, een belangrijk wetsontwerp goedkeuren, betekent dat niet noodzakelijk dat ze dezelfde politieke voorkeur hebben. Het drukt meestal enkel hun wil uit om samen verder te regeren. Iedere partij afzonderlijk zou wellicht een andere tekst doen goedkeuren indien ze alleen over de meerderheid beschikte. Partijprogramma's en -verklaringen staan ook niet los van vroegere, bestaande of toekomstige coalities. Een partij kan immers maar moeilijk in het openbaar een standpunt verdedigen dat ver aflight van het beleid van de coalitie waarvan ze zelf deel uitmaakt of heeft uitgemaakt. Te sterk afwijken van de positie van potentiële coalitiepartners brengt dan weer toekomstige coalities in gevaar.

Wij zijn van oordeel dat de interacties zo complex zijn dat de hypothese van kardinaliteit van de politieke preferentieruimte niet houdbaar is. Hooguit kan men met Downs (1957: 122) hopen dat "... political parties cannot move ideologically past each other" en derhalve een ordinale ruimte postulieren.

Als men veronderstelt dat de ruimte ordinaal is, verliest de multidimensionaliteit sterk aan belang, tenzij men aan de verschillende dimensies een orde-relatie oplegt (cfr. bijvoorbeeld Taylor en Laver, 1973). De hypothese van objectiviteit legt trouwens veel minder beperkingen op aan een ordinale dan aan een kardinale ruimte.

Laat ons dus uitgaan van een unidimensionele en objectieve ordinale ruimte, bijvoorbeeld een links-rechts as, en elke partij op die as een plaats geven. Het wordt uitgesloten dat de positie van een partij onbepaald is, maar het is wel mogelijk dat twee of meer actoren dezelfde positie innemen. Die toevoeging is belangrijk, want de situatie waarin de partijen geen onderscheiden posities innemen komt bij verschillende auteurs onvoldoende aan bod (3).

Op grond van de politieke posities van de spelers werd een aantal maatstaven van ideologische diversiteit van coalities ontworpen, meer bepaald met behulp van de begrippen 'uiterste posities' en 'reikwijdte' ('range') van coalities. Uiterste posities van een coalitie zijn de posities van de meest linkse en meest rechtse (4) leden van de coalitie.

Een eerste manier om de reikwijdte van een coalitie te definiëren is ze te beschouwen als een geheel van politieke posities.

Het betreft dan alle posities op de as die tussen de uiterste posities van de coalitie liggen (of die posities door een lid van de coalitie ingenomen zijn of niet). Als drie partijen - a, b en c - bijvoorbeeld de posities $p_a < p_b < p_c$ op de as innemen, zijn de uiterste posities van de coalitie (a,c) de posities p_a en p_c . Haar reikwijdte $R((a,c)) = (p_a, p_b, p_c)$. Dit begrip wordt aangeduid met de term 'ordinale reikwijdte'. De ordinale reikwijdte dient om de coalities te vergelijken met behulp van de relatie van inclusie. In ons voorbeeld is de ordinale reikwijdte van coalitie (a,b) kleiner dan die van coalitie (a,c) omdat $R((a,b)) = (p_a, p_b)$ vervat zit in $R((a,c)) = (p_a, p_b, p_c)$. Coalities (a,b) en (b,c) zijn op dit stuk daarentegen niet vergelijkbaar. $R((a,b))$ is immers niet vervat in $R((b,c))$ en $R((b,c))$ is niet vervat in $R((a,b))$.

Wil men in staat zijn ieder paar van coalities te vergelijken, dan is een andere definitie van reikwijdte vereist. De Swaan (1973: 75) stelt het begrip 'intervalreikwijdte' voor. De intervalreikwijdte van een coalitie is de afstand, gedefinieerd als het aantal intervallen, tussen de uiterste posities van de leden van die coalitie. Coalitie (a,c) heeft een ordinale reikwijdte die drie politieke posities omvat: $R((a,c)) = (p_a, p_b, p_c)$. De intervalbreedte van die coalitie is gelijk aan 2, wat overeenkomt met de twee door die drie elementen bepaalde intervallen (p_a tot p_b en p_b tot p_c).

De criteria welke de coalities met minimale ordinale of intervalreikwijdte selecteren, worden respectievelijk als δ_0 en δ_1 genoteerd. Ze vinden hun oorsprong in het werk van Leiserson (1966). Hij gaat er vanuit dat actoren proberen de ideologische diversiteit van coalities te minimaliseren.

Een coalitie die bestaat uit partijen die op de politieke as naast elkaar liggen, wordt een gesloten coalitie genoemd (men vindt in de literatuur ook wel de termen 'convexe' en 'connexe' coalitie): alle posities van de ordinale reikwijdte van de coalitie worden door tenminste één lid van de coalitie ingenomen. Er zijn geen 'ruimtes' waarin zich geen actoren bevinden. De coalitie (a,b,c) is gesloten terwijl de coalitie (a,c) dat niet is omdat geen enkel lid van die coalitie de positie p_b van $R((a,c))$ inneemt.

Axelrod (1970) veronderstelt dat coalities met de grootste kans op realisatie die coalities zijn waarbij het 'belangenconflict' het kleinst is. Hij beweert dat dit de gesloten coalities van

minimale (órdinale) omvang zijn, wanneer de ideologische preferenties van de partijen in een ordinale eendimensionele ruimte worden voorgesteld. De selectie van die coalities gebeurt door de successievelijke toepassing van twee criteria op het geheel van de winnende coalities. Men kiest eerst de gesloten coalities en schakelt vervolgens die coalities uit waarvan de ordinale reikwijdte niet minimaal is (criterium δ_0). Het criterium aan de hand waarvan de gesloten coalities worden geselecteerd noteren we als δ .

2. De gemeenteraadsverkiezingen van 1976

Onze empirische analyse heeft betrekking op de coalitievorming die in de Belgische gemeenten na de verkiezingen van 1976 plaatsvond. In België vertonen de gemeenten alle voor het verloop van het politiek spel van coalitievorming vereiste kenmerken. De gemeenteraad kan als lokaal 'parlement' worden beschouwd en het college van burgemeester en schepenen als zijn 'regering' of 'kabinet'.

Gemeenteraadsleden worden voor een periode van zes jaar bij lijststemming verkozen. Hun aantal staat in verhouding tot de bevolking van de gemeente. De schepenen, die als gemeentelijke 'ministers' fungeren, worden bij volstreekte meerderheid door de gemeenteraad onder zijn leden gekozen. De burgemeester is tegelijk hoofd van het gemeentelijk bestuur en vertegenwoordiger van de centrale overheid in de gemeente. Hij wordt door de Koning, in feite dus door de nationale regering, op voordracht van de gemeenteraad benoemd. Behalve in enkele uitzonderlijke gevallen, wordt het voorstel van de gemeenteraad steeds door de nationale overheid goedgekeurd wanneer het door de meerderheid van de gemeenteraadsleden is ondertekend.

Om de voorspellingskracht van coalitietheorieën te toetsen zijn gegevens vereist op grond waarvan alle mogelijke coalities volgens de onderscheiden selectiecriteria kunnen worden geklasseerd. Ook moet de effectief gevormde coalitie bekend zijn om de voorspellingen van iedere theorie aan de historische realiteit te kunnen toetsen.

2.1. De partijen in de gemeenteraad

Vaststellen tot welke politieke partij gemeenteraadsleden behoren en partijen rangschikken op een politieke as is niet altijd gemakkelijk. Aangezien geen enkele gecentraliseerde gegevensbron over de samenstelling van de politieke fracties in de gemeenteraden beschikt, hebben wij de verkiezingsuitslagen zelf moeten gebruiken (5). Lijsten van kandidaten die bij de verkiezingen de strijd om de beschikbare zetels aanbinden, hebben soms een erg uiteenlopende politieke betekenis. Lijsten die uitgaan van in het nationale parlement vertegenwoordigde partijen, dingen soms naar de stem van de kiezers onder een louter lokale benaming, zoals 'Lijst van de Burgemeester' of 'Gemeentebelangen', in plaats van de naam van de partij waarvoor zij staan te gebruiken. Andere lijsten zijn dan weer kartels van verschillende nationale partijen. Er bestaan ook verenigingen van kandidaten die zich op geen enkele partij beroepen.

Verkiezingsuitslagen geven het door ieder van de opgekomen lijsten behaalde aantal zetels, maar ze verstrekken geen informatie over het groepsgedrag van in de gemeenteraad verkozen individuen. Wij zijn uitgegaan van de veronderstelling dat de kandidaten die op eenzelfde lijst verkozen zijn, in de gemeenteraad samen een partij met een perfecte cohesie vormen. Met name het probleem van de kartellijsten zijn we derhalve bewust uit de weg gegaan. In feite moet immers een onderscheid worden gemaakt tussen kartels die enkel gevormd zijn omwille van een verdeling van zetels - niet strict proportioneel, maar in het voordeel van lijsten die een groot aantal stemmen behaald hebben - en die op de avond van de verkiezingen in hun samenstellende delen uiteenvallen, en kartels welke op een fundamenteeler politiek akkoord berusten en waarvan de verkozenen tijdens de hele duur van de gemeentelijke zittingsperiode eendrachtig optreden.

Behalve dit probleem van de kartels, gaat de veronderstelling van perfecte cohesie binnen de partijen sowieso niet altijd op voor de hele duur van een legislatuur. Men stelt immers af en toe vast dat bepaalde politieke fracties uiteenvallen, hetzij doordat een aantal gemeenteraadsleden zich bij een andere partij voegt, hetzij doordat deze 'dissidenten' besluiten een nieuwe fractie te vormen of voortaan als 'onafhankelijk' vertegenwoordiger in de raad te zetelen. Die wijzigingen van de politieke samenstelling van de gemeenteraad zijn vaak het gevolg

van gelijkaardige gebeurtenissen op het niveau van de nationale politieke formaties. Tegen het einde van de gemeentelijke zittingsperiode zijn het als zodanig de eerste strubbelingen van de nakende verkiezingscampagne. Wij beperken ons tot gemeentelijke coalities die onmiddellijk na de verkiezingen worden gevormd tussen fracties die, op enkele zeldzame uitzonderingen na, nog overeenstemmen met de lijsten die aan de kiezer zijn voorgelegd. Dergelijke wijzigingen hebben derhalve geen weer-slag op ons onderzoek.

2.2. De ideologische assen

Het bepalen van een politieke as en de rangschikking van de partijen op die as impliceert een aantal gedurfde veronderstellingen die we enkel kunnen verantwoorden door ons te beroepen op het noodzakelijk kwaad. Wij hebben voor alle gemeenten gekozen voor een links-rechts as. Dit houdt in dat wij ervan uitgaan dat sociaal-economische issues belangrijker zijn dan de overige politieke problemen. Dat is wellicht een veel te krasse assumptie. Bij onderzoek naar de vorming van nationale regeringen in een lange termijn perspectief kan men de keuze van een dergelijke as al maar node verantwoorden (zie bijvoorbeeld: De Swaan, 1973). Wij beseffen dan ook ten volle dat die veronderstelling met betrekking tot de gemeentelijke coalities na de verkiezingen van 1976, die vooral in het licht stonden van belangrijke fusies van gemeenten, zeer arbitrair is. Toch hebben we die assumptie aangehouden om voorzichtig te proberen een aantal vergelijkingen met andere empirische onderzoeken te maken. Anderzijds, aangezien het materieel onmogelijk is aan gedetailleerde gegevens te geraken, zijn we evenmin in staat geweest onze keuze op grond van de eigen aard van iedere gemeente te nuanceren.

Het tekort aan gegevens heeft ook gemaakt dat we de politieke as enkel bepaald hebben voor gemeenten waar alle partijen in de gemeenteraad met in het nationaal parlement vertegenwoordigde formaties konden worden geïdentificeerd. In de 596 gemeenten hebben lijsten met in totaal meer dan 600 verschillende namen zetels behaald tijdens de verkiezingen van 1976. Indien enkel de gemeenten waar alle lijsten een afdeling van nationale partijen waren, die zich ook als dusdanig aan het kiezerskorps voorstelden, in het onderzoek betrokken werden, was de steek-mogelijk te maken. Telkens wanneer dit mogelijk was hebben we

Tabel 1: Nationale partijen vertegenwoordigd in gemeenteraden, verkiezingen oktober 1976

Ideologisch profiel	Waalse gewest	Vlaamse gewest
Communisten	P.C.B.	K.P.B.
Liberalen	P.L.P.	P.V.V.
Socialisten	P.S.B.	B.S.P.
Christen-democraten	P.S.C.	C.V.P.
Communautaire partijen	R.W.	V.U.

derhalve gepoogd tevens na te gaan of op het eerste gezicht proef te klein om een statistische evaluatie van de resultaten louter plaatselijke (i.e. zogeheten 'communalistische', 'localistische') lijsten overeenstemden met nationale partijen en, zo ja, welke (6). Bovenstaande tabel vermeldt de tien nationale partijen die voorkwamen in de gemeenten waar alle lijsten konden worden geïdentificeerd.

Tabel 2: Varianten van een rangordening van politieke partijen op een links-rechts as.

<u>Waalse gewest</u>						
W11	:	PCB	-	PSB	-	PSC - PLP - RW
W12	:	PCB	-	PSB	-	PSC - RW - PLP
W13	:	PCB	-	PSB	-	RW - PSC - PLP
W14	:	PCB	-	RW	-	PSB - PSC - PLP
W21	:	PCB	-	PSB	-	PLP - PSC - RW
W22	:	PCB	-	PSB	-	PLP - RW - PSC
W23	:	PCB	-	PSB	-	RW - PLP - PSC
W24	:	PCB	-	RW	-	PSB - PLP - PSC
<u>Vlaamse gewest</u>						
F11	:	KPB	-	BSP	-	CVP - PVV - VU
F12	:	KPB	-	BSP	-	CVP - VU - PVV
F13	:	KPB	-	BSP	-	VU - CVP - PVV
F14	:	KPB	-	VU	-	BSP - CVP - PVV
F21	:	KPB	-	BSP	-	PVV - CVP - VU
F22	:	KPB	-	BSP	-	PVV - VU - CVP
F23	:	KPB	-	BSP	-	VU - PVV - CVP
F24	:	KPB	-	VU	-	BSP - PVV - CVP

Wij hebben verschillende rangordeningen van de partijen uitgeprobeerd. Eerst werden de vier 'traditionele' partijen op twee verschillende manieren geplaatst:

Communisten - Socialisten - Christen-democraten - Liberalen
Communisten - Socialisten - Liberalen - Christen-democraten

Daarna hebben we, voor ieder van die rangordes, de communautaire partijen - R.W. in Wallonië en V.U. in Vlaanderen - op vier verschillende plaatsen gezet, wat zestien politieke assen opleverde, acht voor ieder gewest van het land (zie tabel 2). Die assen zijn niet na een diepgaande studie van de Belgische politieke situatie gekozen. Aangezien we met de assen die wij betrekkelijk redelijk vonden slechte resultaten behaalden, hebben we besloten alle mogelijkheden die niet volslagen absurd leken uit te proberen. In alle gevallen zijn we uitgegaan van de veronderstelling dat de rangorde van de partijen op de politieke as in iedere gemeente identiek was.

Elke lijst die met één enkele nationale partij kon geïdentificeerd worden, is geklasseerd. Wanneer twee (of meer) lijsten met dezelfde nationale partij konden geïdentificeerd worden, zijn ze als ideologisch identiek beschouwd en kregen ze dezelfde plaats. Kartels van met nationale partijen overeenstemmende lijsten zijn tussen hun samenstellende delen geplaatst, op voorwaarde dat die op de as naast elkaar lagen. Was dat niet het geval, dan werd voor de gemeente in kwestie geen politieke as bepaald. Een voorbeeld kan dit verduidelijken.

Veronderstellen we dat de zetels in een gemeenteraad verdeeld zijn onder lijsten die kunnen geïdentificeerd worden met de PSB, de PLP, het RW en een kartel PSB/PSC. De volgende assen worden bepaald:

W11: PSB - PSB/PSC - PLP - RW
W12: PSB - PSB/PSC - RW - PLP
W14: RW - PSB - PSB/PSC - PLP

De as W13 bestaat niet. Aangezien de PSB en de PSC op die as niet naast elkaar liggen (het RW wordt tussen beide partijen geplaatst) zou het immers dan niet mogelijk zijn dit kartel te localiseren. Ook de assen W21, W22, W23 en W24 kunnen niet worden bepaald omdat de PLP er tussen de PSB en de PSC ligt.

2.3. De historische coalitie

De historische coalitie bestaat uit alle partijen die de gemeentelijke 'regering' hun vertrouwen schenken. Het was natuurlijk een onmogelijke zaak om in alle gemeenten tijdens de hele legislatuur de beraadslagingen van de gemeenteraad bij te wonen om de partijen op grond van hun stemgedrag te identificeren en eventuele verschuivingen in de winnende coalitie vast te stellen. Wij hebben er ons toe beperkt de eerste coalitie die na de verkiezingen is gevormd te registreren. Als leden van die coalitie worden alle partijen beschouwd die tenminste één mandaat van burgemeester of schepen in het college hebben verworven. Deze werkwijze is echter niet helemaal bevredigend en wel om twee redenen.

De deelname van een partij aan het gemeentelijk bestuur kan ook in andere mandaten buiten het college van burgemeester en schepenen tot uiting komen, met name het lidmaatschap - en dan vooral het voorzitterschap - van het bureau van het O.C.M.W. en het ambt van beheerder in een aantal door de gemeente gecontroleerde instellingen. Het is dus niet uitgesloten dat wij in een aantal gevallen slechts een deel van de effectief zittende coalitiemeerderheid hebben onderzocht.

Het tweede bezwaar dat men tegen het bepalen van de historische coalitie op grond van het verwerven van gemeentelijke mandaten kan inbrengen, is van theoretische aard. Die werkwijze gaat er impliciet vanuit dat het ambt van burgemeester of schepen de prijzen van het coalitiespel zijn en dat het verwerven van mandaten een noodzakelijke voorwaarde voor deelname aan een winnende coalitie is. Wanneer deze veronderstelling niet opgaat, bijvoorbeeld als een partij voor haar deelname aan de zittende coalitie wordt beloofd doordat een met haar ideologische doelstellingen overeenstemmend gemeentebestuur wordt gevoerd, eerder dan met een schepenenambt, dan zal de historische coalitie verkeerd geïdentificeerd zijn.

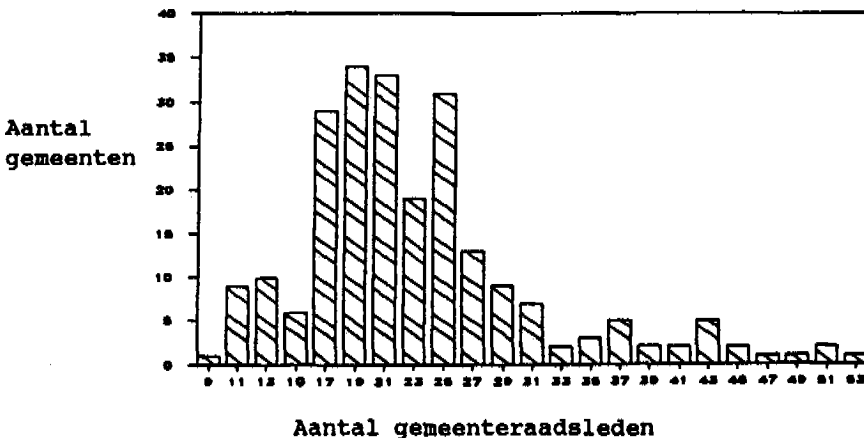
2.4. De steekproef

Bij de verkiezingen van 1976 waren 596 gemeenten betrokken. Vijf daarvan moesten omwille van bijzondere kenmerken (verkiezingen zonder strijd, niet identificeerbare coalitie aan de

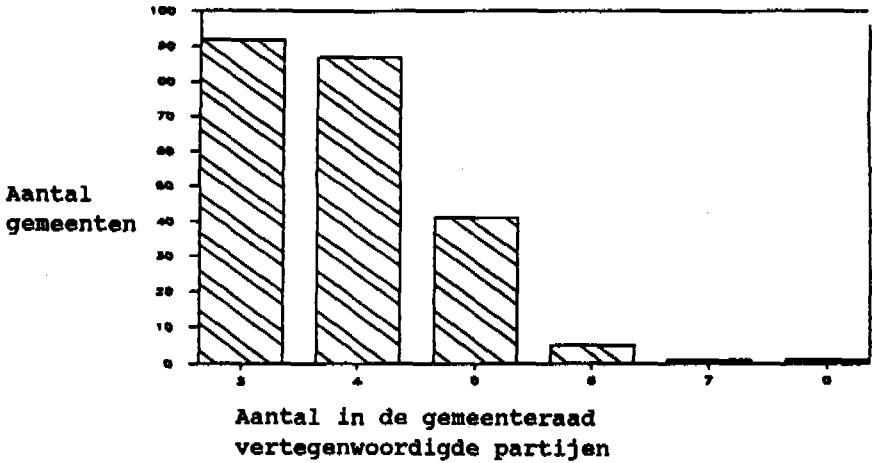
macht...) worden geëlimineerd. Twee andere gemeenten werden weggelaten omdat de door ons geïdentificeerde historische coalitie geen meerderheid had.

De meeste theorieën voorspellen dat een partij die over de meerderheid van de zetels beschikt, alleen zal regeren of, om preciezer te zijn, dat de coalitie welke die partij op zichzelf vormt, de enige coalitie zal zijn die wordt gekozen. Van de 591 bestudeerde gemeenten zijn er 362 waar één partij de volstrekte meerderheid van de zetels heeft. In 332 daarvan regeert deze meerderheidspartij alleen. Als die gevallen worden meegerekend kunnen de meeste theorieën een groot aantal gemakkelijke successen behalen door één enkele coalitie te voorspellen die ook effectief de historische coalitie is. Wij hebben dus die gemeenten terzijde gelaten om de onderscheiden theorieën beter tegen elkaar te kunnen afzetten. Resten ons derhalve 227 gemeenten waar geen enkele partij alleen de meerderheid van de zetels heeft. Figuur 1 stelt de verdeling van het totaal aantal zetels voor. In 80% van de gemeenten worden ze onder drie of vier partijen verdeeld, in 3% van de gevallen onder meer dan vijf partijen (zie figuur 2).

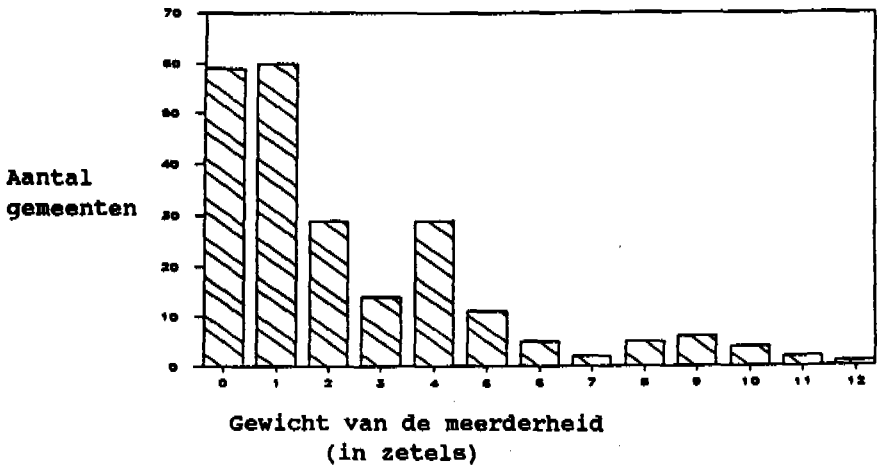
Figuur 1



Figuur 2:



Figuur 3:



In meer dan de helft van de gemeenten beschikt de historische coalitie over het minimum aantal zetels dat vereist is om de meerderheid te halen of heeft zij net één zetel meer (zie figuur 3). Voor 140 gemeenten, 71 Vlaamse en 69 Waalse, zijn wij erin geslaagd de partijen op tenminste één van de politieke assen te plaatsen.

3. Statistische methode

Bepalen welke coalities door verschillende theorieën over coalitievorming worden voorspeld, is slechts een eerste stap in de empirische evaluatie ervan. Wij willen over die voorspellingen eveneens een statistische uitspraak doen en een antwoord geven op bijvoorbeeld de vraag of een theorie 'goed' is en of zij beter is dan een andere.

Om op die vragen een antwoord te geven moet tegelijk rekening worden gehouden met twee kenmerken van de door een theorie voorspelde coalities: het succes en de precisie van de voorspellingen. Als alle door een theorie voorspelde coalities ook de effectief gevormde coalitie bevatten, is dit ontegensprekelijk een succes voor de theorie in kwestie. De succesratio op zich is echter nog geen voldoende criterium om een theorie te beoordelen. Een theorie die systematisch alle mogelijke coalities voorspelt, zit altijd goed, maar de waarde ervan is twijfelachtig. Er moet ook worden gelet op de precisie van theorieën, d.w.z. het aantal coalities dat ze voorspellen. Een theorie moet bij voorkeur slechts enkele waarschijnlijke coalities selecteren en in die zin voldoende precies zijn.

Mokken (1973) heeft een methode voorgesteld waarin die twee aspecten aan bod komen. Zij bestaat erin dat de door een theorie in een specifieke historische situatie voorspelde coalities worden vergeleken met eenzelfde aantal coalities waarvan de componenten op louter toevallige wijze zijn geselecteerd. Zowel De Swaan (1973) als Taylor en Laver (1973) hebben die methode toegepast om de prestaties van verschillende theorieën van coalitievorming met elkaar te vergelijken.

Wat de toepassing van die methode betreft, is er evenwel een controverse tussen De Swaan en Mokken (1980) enerzijds en Taylor en Laver (1973) anderzijds. Het gaat daarbij om de toevalsvoorspellingen aan de hand waarvan de nulhypothese wordt geformuleerd, en om de gehanteerde toetsingsgrootheid.

3.1. Het bepalen van de nulhypothese

De onenigheid tussen De Swaan en Mokken (1980) en Taylor en Laver (1973) heeft betrekking op het stel coalities waaruit de op toevallige wijze voorspelde coalities worden gekozen. Taylor

en Laver vertrekken van het geheel van alle coalities, terwijl De Swaan en Mokken zich beperken tot de winnende (i.e. meerderheids-) coalities. Wij hebben om twee redenen voor de tweede oplossing gekozen. Ten eerste gaan achter coalities die minderheidscoalities lijken, vaak een of meer winnende coalities schuil. Dit is het geval wanneer een regering door wisselende meerderheden wordt gesteund of wanneer zij in feite over een bestendige meerderheid beschikt waarvan echter niet alle leden in de regering vertegenwoordigd zijn. Minderheidscoalities mogen trouwens in het geval van de Belgische gemeenten als zeldzame uitzonderingen worden beschouwd. Daarnaast geldt dat het aantal aanvaardbare coalities verdubbeld wordt en de kans om een juiste toevalsvoorspelling te verkrijgen gehalveerd wordt, als de toevalsvoorspellingen op basis van alle coalities gebeuren. De test wordt minder stringent en nagenoeg om het even welke theorie doet betere voorspellingen dan het toeval (7).

Precieser geformuleerd, worden de toevalsvoorspellingen hier op de volgende wijze bepaald. Stel een theorie van coalitievorming, t genoemd, waarvan men de prestaties wenst te beoordelen. Men beschikt hiertoe over een steekproef van n gemeenten, aangegeven als $1, \dots, i, \dots, n$. Voor de gemeente i stelt c_i het aantal mogelijke winnende coalities voor, r_i het aantal door theorie t voorspelde winnende coalities en s_i het aantal door die theorie gemaakte juiste (0 of 1) voorspellingen. Men ontwerpt dan een andere 'coalitietheorie', genoteerd als t' , met de volgende eigenschappen: voor iedere gemeente wordt het geheel van de door t' voorspelde coalities verkregen door toevallig r_i winnende coalities te selecteren uit het c_i aantal mogelijke winnende coalities. Het aantal juiste voorspellingen van t' in gemeente i wordt als s_i' genoteerd. Onder die voorwaarden is de kans om met theorie t' een succes te boeken in gemeente i gelijk aan $p_i = r_i / c_i$. Het aantal successen is een binomiaal verdeelde toevalsvariabele met exponent 1 en parameter p_i . Die n toevalsvariabelen zijn onafhankelijk. De toetsingsprocedure bestaat erin de prestaties van t en t' met elkaar te vergelijken. Men toetst de nulhypothese dat de door theorie gedane voorspellingen evenwaardig zijn aan de op grond van het toeval met theorie t' gedane voorspellingen ten opzichte van de alternatieve hypothese dat theorie t het beter doet dan theorie t' .

3.2. Gebruikte toetsingsgrootheden

Als de nulhypothese juist is, is de verdeling van ieder van de n toevalsvariabelen s'_i bekend. s' stelt dan een waarde van die toevalsvariabele voor. De kans α_i dat s'_i groter of gelijk is aan s_i is dan gelijk aan:

$$\alpha_i = \Pr (s'_i \geq s_i), \quad i=1, \dots, n$$

Met die n kansen kunnen n onafhankelijke tests uitgevoerd worden die ieder op één enkele waarneming gebaseerd zijn. Als de nulhypothese voor gemeente i wordt verworpen, d.w.z. als men besluit dat het resultaat van theorie t voor die gemeente beter is dan dat van theorie t' , heeft men α_i kans om zich te vergissen. α_i is dus de kans op een fout van de eerste soort bij het verwerpen van de nulhypothese op grond van de i -de waarneming.

Het spreekt vanzelf dat een toets die gebaseerd is op het geheel van de n waarnemingen, de voorkeur verdient boven n verschillende toetsen die telkens op één van die waarnemingen gebaseerd zijn. Ieder van de significantieniveaus α_i kan beschouwd worden als een waarde van een discrete toevalsvariabele die waarden tussen 0 en 1 kan aannemen. Indien de verdeling van het produkt van die toevalsvariabelen bekend was, zou het mogelijk zijn het significantieniveau te berekenen dat samenhangt met het verwerpen van de nulhypothese in een globale test waarvan de toetsingsgrootheid op het geheel van de waarnemingen steunt.

Wallis (1942) heeft een methode voorgesteld om de exacte verdeling van dat produkt te bepalen. Zij is jammer genoeg niet toepasbaar als het aantal waarnemingen groot is omdat ze erg ingewikkelde berekeningen vergt.

Indien de variabelen s'_i continu waren in plaats van binomiaal en dus discreet, zouden de kansen α_i waarden van gelijkmatig tussen 0 en 1 gespreide toevalsvariabelen zijn. Dan kan een toetsingsgrootheid ontworpen worden die onder de nulhypothese een chi-kwadraat verdeling met $2n$ vrijheidsgraden volgt (zie Fisher, 1932). Dat is de grootheid die Mokken (1973) heeft voorgesteld en die gebruikt werd door De Swaan (1973). Taylor en Laver (1973) hebben een toetsingsgrootheid gehanteerd die op dezelfde werkwijze is gebaseerd maar met een door Lancaster

(1949) voorgestelde correctie voor het discrete karakter van de binomiale verdeling.

Die twee tests lijken ons niet de beste manier om de prestaties van coalitietheorieën te beoordelen. Aangezien de s_i slechts een zeer klein aantal waarden (in ons geval 2) kunnen aannemen, geven de aan de hand van deze methode bepaalde globale significantieniveaus slechts een zeer ruwe benadering van de niveaus die men met een exacte test zou bereiken, zelfs indien men de discontinuïteitscorrectie van Lancaster toepast. Het kan echter worden aangetoond (Kincaid, 1962) dat de toetsingsgrootheden van Mokken en Taylor en Laver conservatief zijn in die zin dat ze systematisch de kans op een fout van de eerste soort overschatten.

Om de gebreken van de door Mokken voorgestelde werkwijze te verhelpen liggen twee wegen open. De eerste bestaat erin het beginsel van de samenvoeging van n onafhankelijke tests, die ieder op één enkele waarneming gebaseerd zijn, te behouden maar een betere benadering van de door Wallis opgestelde exacte verdeling te zoeken, bijvoorbeeld door middel van Monte-Carlo simulaties. Een tweede mogelijkheid is dat men het groot aantal beschikbare waarnemingen benut door gebruik te maken van de statistische eigenschappen van grote steekproeven met behulp van de centrale-limiet-stelling. Wij hebben die oplossing gekozen.

Wij toetsen de nulhypothese $H_0: s' \geq s$ ten opzichte van de alternatieve hypothese $H_1: s' < s$ waarbij

$$s = \sum_{i=1}^n s_i \text{ en } s' = \sum_{i=1}^n s'_i,$$

respectievelijk het totaal aantal successen van theorie t en de met theorie t' overeenstemmende som van n toevalsvariabelen voorstellen. Aan de hand van de centrale-limiet-stelling van Liapounov (8) kan worden aangetoond (zie Boute, 1987) dat de toevalsvariabele s' een normale verdeling met gemiddelde μ en variantie σ^2 benadert als het aantal gemeenten nadert tot oneindig, waarbij geldt dat

$$\mu = \sum_{i=1}^n P_i \text{ en } \sigma^2 = \sum_{i=1}^n P_i(1-P_i).$$

In het geval van een eindige steekproef volgt de variabele s slechts bij benadering een normale verdeling met gemiddelde μ en variantie σ^2 .

4. Resultaten

Wij hebben berekend welke coalities door een groot aantal theorieën worden voorspeld. Iedere theorie omvat een reeks selectiecriteria die op het geheel van de winnende coalities worden toegepast. Worden de criteria c_1, c_2, \dots, c_k achtereenvolgens toegepast, dan wordt de overeenstemmende theorie genoteerd als $(c_k \dots c_2 \cdot c_1)$ (9).

De gehanteerde criteria zijn hieronder weergegeven. Bemerk dat de eerste vier geen beroep doen op de ideologische preferenties van de actoren, terwijl de drie volgende er wel van afhangen.

- μ : selectie van minimale coalities
- α : minimalisering van het aantal leden van de coalitie
- π : minimalisering van het gewicht van de coalities
- σ : selectie van de coalities die niet 'te zwaar' zijn
- ϕ : selectie van gesloten coalities
- δ_0 : minimalisering van de ordinale reikwijdte van de coalities
- δ_1 : minimalisering van de intervalreikwijdte van de coalities

Het criterium σ hangt samen met een drempelgewicht w^* , dat arbitrair wordt vastgesteld en op grond waarvan een coalitie als 'te zwaar' wordt bestempeld. Wij hebben zes verschillende versies van dat criterium getoetst. Ze komen alle overeen met een verschillende definitie van het drempelgewicht w^* (m stelt de meerderheidsdrempel voor):

- $w^*_1 = 4/3 m$;
- $w^*_2 = m + 4$;
- $w^*_3 = m + 5$;
- $w^*_4 = 1,4 m$ als $m < 10$
 $m + 4$ als $m \geq 10$;
- $w^*_5 = 1,5 m$ als $m < 10$
 $m + 5$ als $m \geq 10$;
- $w^*_6 = m + 1$ als $m < 10$

$m + 4$ als $m \geq 10$.

4.1. De reeksen die geen gebruik maken van politieke assen

De criteria μ , α en π zijn louter formeel, terwijl het criterium σ een geschat element bevat, het drempelgewicht w^* , waarboven een coalitie als "te zwaar" wordt bestempeld. Bij de vergelijking van de aan de hand van het criterium σ gemaakte voorspellingen met die welke er geen gebruik van maken, mag met dit onderscheid niet uit het oog verliezen.

Tabel 3: Reeksen met het criterium σ : Log (significantieniveau)

	<u>Versie v/h criterium σ</u>					
	σ_1	σ_2	σ_3	σ_4	σ_5	σ_6
3 partijen						
(92 gevallen)						
σ	-10.4	-7.8	-8.8	-6.8	-7.7	-12.0
$\mu \cdot \sigma$	-10.4	-7.8	-8.8	-6.9	-7.7	-12.0
$\alpha \cdot \sigma$	-10.4	-7.8	-8.8	-6.9	-7.7	-12.0
4 partijen						
(87 gevallen)						
σ	-8.8	-8.9	-9.0	-8.4	-8.6	-10.2
$\mu \cdot \sigma$	-13.2	-11.5	-11.8	-12.5	-12.6	-12.2
$\alpha \cdot \sigma$	-9.9	-8.7	-9.0	-9.1	-9.2	-9.9
≥ 5 partijen						
(48 gevallen)						
σ	-6.7	-6.7	-6.2	-6.3	-6.4	-6.6
$\mu \cdot \sigma$	-19.7	-19.0	-19.0	-20.6	-20.6	-19.0
$\alpha \cdot \sigma$	-19.0	-19.6	-19.6	-19.8	-19.8	-19.6
Totaal						
(227 gevallen)						
σ	-23.7	-21.1	-21.8	-19.4	-20.5	-26.7
$\mu \cdot \sigma$	-36.8	-31.4	-32.9	-32.3	-33.4	-37.3
$\alpha \cdot \sigma$	-31.2	-27.0	-28.5	-26.5	-27.6	-33.4

Voor ieder van de zes versies van het criterium σ die we aanduiden als $\sigma_1, \dots, \sigma_6$ naargelang de definitie van het drempelgewicht, hebben wij de vier reeksen van criteria $\sigma, (\mu'\sigma), (\alpha'\sigma)$ en $(\sigma'\alpha)$ toegepast. De met die reeksen overeenstemmende significantieniveaus zijn af te lezen uit tabel 3 (10). Voor de zes versies van σ geldt dat de reeks $(\mu'\sigma)$ voor alle gemeenten samen het meest significant is, gevolgd door $(\alpha'\sigma)$ en tenslotte het criterium σ alleen. Worden de gemeenten ingedeeld op grond van het aantal actoren in het spel, dan geldt, wederom voor alle versies van het criterium σ , dat de reeks $(\mu'\sigma)$ het meest significant blijft; als het criterium σ alleen is gebruikt, behoudt dat zijn laatste plaats (of wordt die situatie dicht benaderd).

De versies σ_1 en σ_6 van het criterium σ voor de reeks $(\mu'\sigma)$ zijn in het algemeen de beste, met significantieniveaus die de grootte-orde van 10^{-37} halen. De vier andere versies zijn minder significant (10^{-31} en 10^{-34}). In elk van de subgroepen scoren de versies σ_1 en σ_6 eveneens het beste of ligt hun score heel dicht bij die van de meest significante versie.

Tabel 4 en figuur 4 geven de gedetailleerde resultaten van de reeksen $\sigma, (\mu'\sigma)$ en $(\alpha'\sigma)$ in de versies σ_1 en σ_6 weer. De twee versies gedragen zich erg gelijkaardig. Als het criterium σ alleen wordt toegepast, neemt het aantal voorspelde coalities snel toe naarmate meer partijen in het spel betrokken zijn. Als σ wordt gevolgd door μ stijgt het aantal minder snel. De reeks $(\alpha'\sigma)$ geeft slechts een zeer zwakke stijging. De drie theorieën selecteren gemiddeld respectievelijk de helft, een derde en een vierde van de winnende coalities. Ongeacht het aantal spelers, zijn ongeveer 80% van de voorspellingen juist voor σ en $(\mu'\sigma)$. Voor de reeks $(\alpha'\sigma)$ zakt de succesratio van 80% (3 actoren) naar 60% (5 of meer actoren).

Samenvattend: voor het criterium σ geven de reeksen $(\mu'\sigma_1)$ en $(\mu'\sigma_6)$ de beste resultaten. De reeksen $(\alpha'\sigma_6)$ en $(\alpha'\sigma_1)$ zijn precieser maar iets minder significant.

Wij hebben de reeksen van criteria $\mu, \alpha, \pi, (\alpha'\mu)$ en $(\pi'\alpha)$ getest. Voor het geheel van de 227 gemeenten leveren μ en α de beste resultaten op met significantieniveaus van respectievelijk 10^{-34} en 10^{-28} (zie tabel 5 en figuur 5). De andere reeksen die het criterium π bevatten, zijn beduidend minder significant. Dat is niet verrassend. Het criterium π is immers zeer precies. De drie reeksen die π bevatten, voorspellen gemiddeld

Tabel 4: Resultaten van de reeksen σ , $(\mu \cdot \sigma)$ en $(\alpha \cdot \sigma)$ in de versies σ_1 en σ_6 .

	Reeks criteria					
	σ_1	$\mu \cdot \sigma_1$	$\alpha \cdot \sigma_1$	σ_6	$\mu \cdot \sigma_6$	$\alpha \cdot \sigma_6$
VOORSPELDE COALITIES*						
<u>Aantal</u>						
3 partijen	170	170	170	182	182	182
4 partijen	326	264	204	321	253	198
≥5 partijen	479	230	123	457	225	121
Totaal	975	664	497	960	660	501
<u>Gemiddelde</u>						
3 partijen	1.85	1.85	1.85	1.98	1.98	1.98
4 partijen	3.75	3.03	2.34	3.69	2.91	2.28
≥5 partijen	9.98	4.79	2.56	9.52	4.69	2.52
Totaal	4.30	2.93	2.19	4.23	2.91	2.21
<u>% van de winnende coalities</u>						
3 partijen	46.2	46.2	46.2	49.5	49.5	49.5
4 partijen	46.8	37.9	29.3	46.1	36.4	28.4
≥5 partijen	47.5	22.8	12.2	45.3	22.3	12.0
Totaal	47.1	32.0	24.0	46.3	31.9	24.2
JUISTE VOORSPELLINGEN*						
<u>Aantal</u>						
3 partijen	73	73	73	78	78	78
4 partijen	68	66	52	69	63	51
≥5 partijen	40	39	29	39	38	29
Totaal	181	178	154	186	179	158
<u>% van de gevallen</u>						
3 partijen	79.3	79.3	79.3	84.8	84.8	84.8
4 partijen	78.2	75.9	59.8	79.3	72.4	58.6
≥5 partijen	83.3	81.3	60.4	81.3	79.2	60.4
Totaal	79.7	78.4	67.8	81.9	78.9	69.6

Tabel 4: (vervolg)

	Reeks criteria					
	σ_1	$\mu \cdot \sigma_1$	$\alpha \cdot \sigma_1$	σ_6	$\mu \cdot \sigma_6$	$\alpha \cdot \sigma_6$
<u>‡ van de voorspelde coalities</u>						
3 partijen	42.9	42.9	42.9	42.9	42.9	42.9
4 partijen	20.9	25.0	25.5	21.5	24.9	25.8
≥5 partijen	8.4	17.0	23.6	8.5	16.9	24.0
Totaal	18.6	26.8	31.0	19.4	27.1	31.5
<u>LOG (SIGNIFICANTIENIVEAU)</u>						
3 partijen	-10.4	-10.4	-10.4	-12.0	-12.0	-12.0
4 partijen	-8.8	-13.2	-9.9	-10.2	-12.2	-9.9
≥5 partijen	-6.7	-19.7	-19.0	-6.6	-19.0	-19.6
Totaal	-23.7	-36.8	-31.2	-26.7	-37.3	-33.4

* 3 partijen in raad: 92 gevallen; 4 partijen: 87 gevallen; 5 partijen of meer: 48 gevallen. Totaal: 227 gevallen

1,3 tot 1,6 coalities, wat overeenkomt met ongeveer 15% van de winnende coalities. De historische coalitie wordt juist voorspeld in 40% van de gevallen. De precisie van μ en α is merkkelijk lager (respectievelijk 41% en 33% van de winnende coalities) maar de succesratio is 91% en 81%.

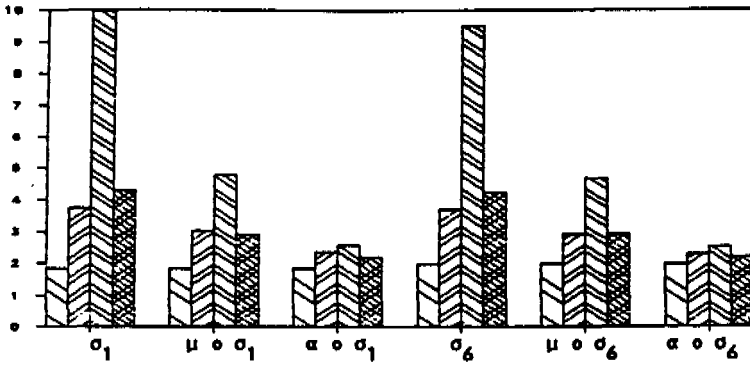
Als de gemeenten op grond van het aantal politieke partijen in het spel worden opgedeeld, verandert de ordening van de reeksen binnen iedere subgroep. In het geval van drie partijen worden de reeksen die het criterium π bevatten, de beste - gezien het gebrek aan precisie van μ en α . Vanaf vier partijen herstelt de algemene classificatie zich. Merken we nog op dat μ en α enerzijds en π , ($\alpha \cdot \pi$) en ($\pi \cdot \alpha$) anderzijds in het geval van drie partijen identiek dezelfde coalities selecteren.

Het gemiddeld aantal voorspelde coalities varieert weinig, behalve voor μ en, in mindere mate, voor π . Voor de reeksen die het criterium π bevatten, zakt de succesratio snel naarmate het aantal partijen toeneemt. Voor μ blijft hij stabiel.

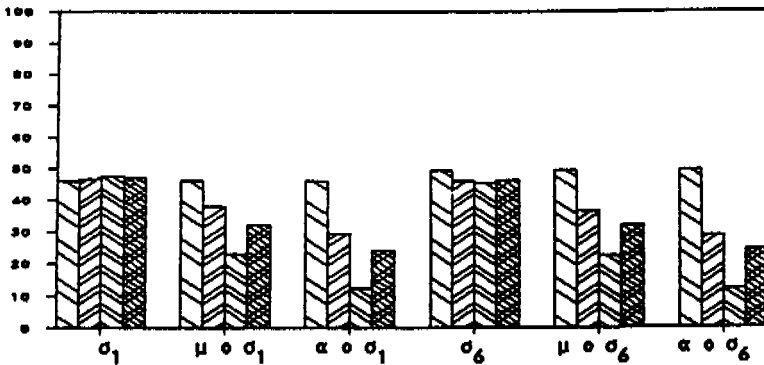
In het geheel van reeksen zijn μ en α duidelijk, globaal genomen, de twee beste. Omwille van hun gebrek aan precisie zijn ze

Figuur 4:

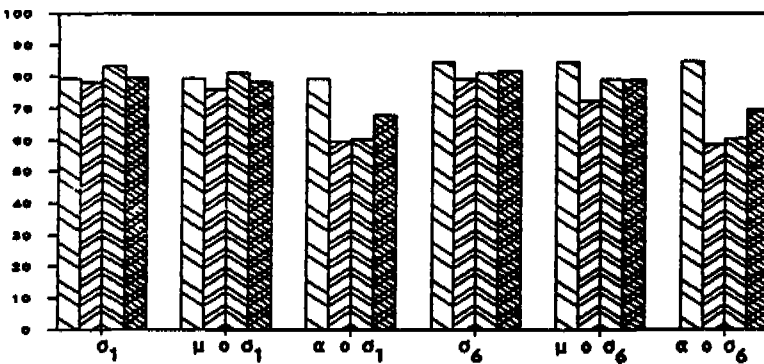
3 partijen
 4 partijen
 5 partijen & +
 Totaal



a. gemiddeld aantal voorspelde coalities



b. aantal voorspelde coalities (% van winnende coalities)



c. aantal juiste voorspellingen (% van de gevallen)

Tabel 5: Resultaten van de reeksen μ , α , π , ($\alpha \cdot \pi$) en ($\pi \cdot \alpha$)

	Reeks criteria				
	μ	α	$\pi \cdot \sigma$	π	$\alpha \cdot \pi$
VOORSPELDE COALITIES*					
<u>Aantal</u>					
3 partijen	276	276	116	116	116
4 partijen	321	261	109	126	107
≥ 5 partijen	247	140	66	114	7
Totaal	844	677	291	356	300
<u>Gemiddelde</u>					
3 partijen	3.00	3.00	1.26	1.26	1.26
4 partijen	3.69	3.00	1.25	1.45	1.23
≥ 5 partijen	5.15	2.92	1.38	2.38	1.60
Totaal	3.72	2.98	1.28	1.57	1.32
<u>$\frac{1}{2}$ van de winnende coalities</u>					
3 partijen	75.0	75.0	31.5	31.5	31.5
4 partijen	46.1	37.5	15.7	18.1	15.4
≥ 5 partijen	24.5	13.9	6.5	11.3	7.6
Totaal	40.7	32.7	14.0	17.2	14.5
JUISTE VOORSPELLINGEN*					
<u>Aantal</u>					
3 partijen	87	87	53	53	53
4 partijen	77	63	27	28	27
≥ 5 partijen	43	33	11	11	8
Totaal	207	183	91	92	88
<u>$\frac{1}{2}$ van de gevallen</u>					
3 partijen	94.6	94.6	57.6	57.6	57.6
4 partijen	88.5	72.4	31.0	32.2	31.0
≥ 5 partijen	89.6	68.8	22.9	22.9	16.7
Totaal	91.2	80.6	40.1	40.5	38.8

Tabel 5: (vervolg)

	Reeks criteria				
	μ	α	$\pi \cdot \sigma$	π	$\alpha \cdot \pi$
% van de voorspelde					
coalities					
3 partijen	31.5	31.5	45.7	45.7	45.7
4 partijen	24.0	24.1	24.8	22.2	25.2
≥5 partijen	17.4	23.6	16.7	9.6	10.4
Totaal	24.5	27.0	31.3	25.8	29.3
LOG (SIGNIFICANTIENIVEAU)					
3 partijen	-5.1	-5.1	-7.8	-7.8	-7.8
4 partijen	-15.2	-11.1	-4.5	-3.6	-4.7
≥5 partijen	-22.6	-21.8	-4.2	-2.1	-1.5
Totaal	-34.3	-27.8	-14.2	-11.7	-12.3

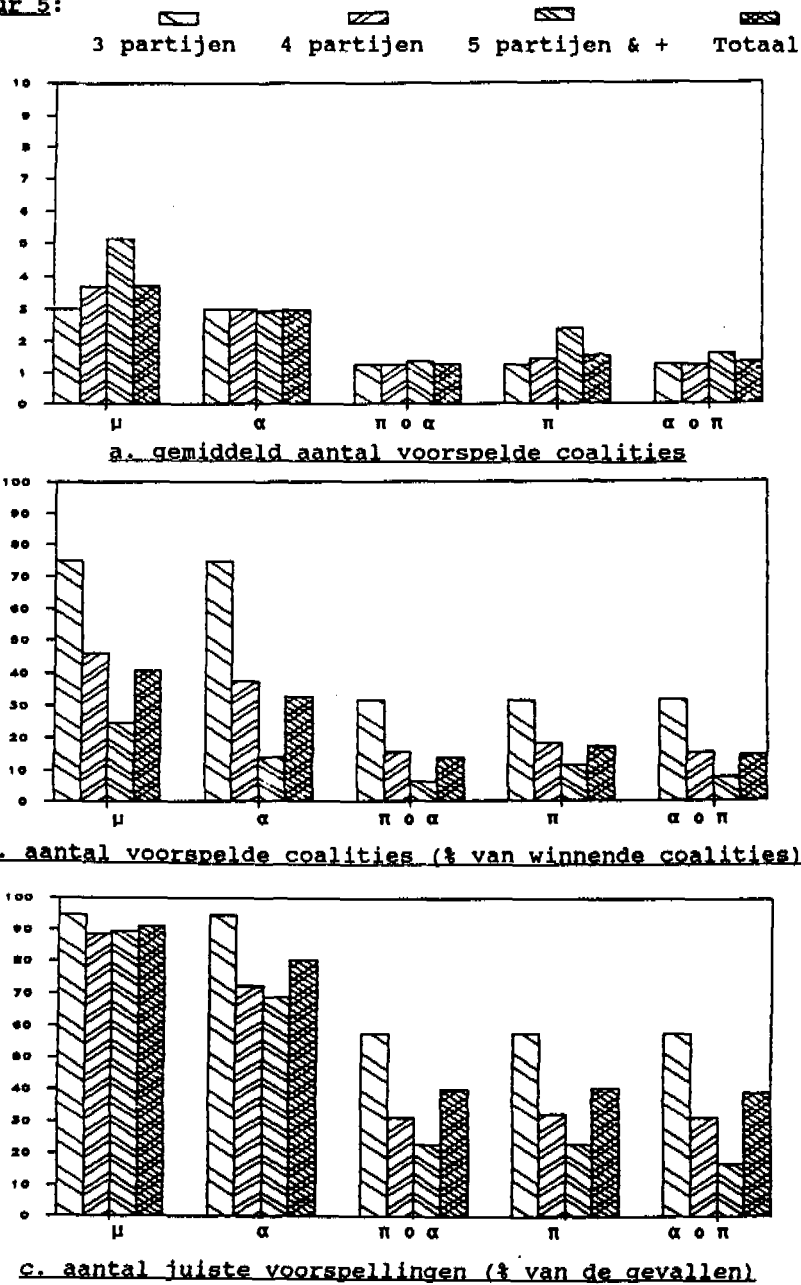
* 3 partijen in raad: 92 gevallen; 4 partijen: 87 gevallen; 5 partijen of meer: 48 gevallen. Totaal: 227 gevallen.

echter minder bevredigend als er slechts drie partijen in de gemeenteraad zitten.

4.2. Ideologische criteria

Alle mogelijke combinaties van de criteria δ , δ_0 of δ_1 , die op de ideologische voorkeur van de actoren gebaseerd zijn, met de drie criteria μ , α en π werden getest. Om de resultaten te analyseren vergelijken wij de voorspellingen van de reeksen die een ideologisch criterium bevatten, met de voorspellingen van die welke er geen bevatten - voor hetzelfde stel gemeenten. Omdat de veronderstellingen waarop de plaatsing van partijen op de politieke as berusten zeer stringet zijn, beperken we ons tot die reeksen met een ideologisch criterium welke betere resultaten opleveren dan reeksen zonder politieke as. Het lijkt bovendien redelijk als voorwaarde te stellen dat de toevoeging van een criterium aan een reeks de resultaten ervan moet verbeteren. Indien dat niet het geval is, is het extra criterium overbodig.

Figuur 5:



Voor 71 gemeenten van het Vlaamse gewest hebben we tenminste één politieke as kunnen vaststellen. Het aantal gemeenten waarvoor iedere as bepaald is, varieert van 65 voor de assen F14 en F24 tot 69 voor de as F23.

Van de reeksen zonder ideologisch criterium is μ de meest significante (10^{-11} tot 10^{-13}), gevolgd door α . De reeksen π , $(\alpha \cdot \pi)$ en $(\pi \cdot \alpha)$ zijn beduidend minder significant (het significantieniveau ligt steeds hoger dan 10^{-5}).

Voor de assen F13, F21, F22 en F23 is geen enkel van de reeksen met een ideologisch criterium significant op het niveau 10^{-4} . Enkele reeksen op de assen F14 en F24 zijn op dat niveau significant. Het beste resultaat wordt geboekt met de reeks $(\pi \cdot \alpha \cdot \pi)$ op de assen F11 en F12 (ongeveer 10^{-7}), maar deze uitkomsten zijn minder significant dan die welke met het niet-ideologische criterium μ worden geboekt ($10^{-11,8}$). Wij moeten concluderen dat alle getoetste reeksen voor het Vlaamse gewest op geen van de acht politieke assen bevredigende resultaten oplevert.

Voor 69 Waalse gemeenten werd eveneens tenminste één politieke as vastgesteld. In het algemeen gesproken is π de beste reeks zonder ideologisch criterium. Ze bereikt een significantiedrempel van 10^{-7} tot 10^{-9} voor ieder van de acht assen (zie tabel 6). De criteria μ en α zijn minder significant. Dat resultaat is geenszins verrassend omdat in twee derde van de gemeenten slechts drie partijen opkwamen. Als vier of vijf partijen de zetels onder elkaar verdelen, wordt μ het beste niet-ideologische criterium.

Vergelijkt men nu die resultaten met de uitkomsten voor het Vlaamse gewest, dan stelt men vast dat voor iedere as tenminste één ideologische reeks een globaal significantieniveau van 10^{-6} bereikt. Behalve voor de assen W22 en W24 verbeteren verscheidene van die reeksen de resultaten van π , de beste reeks zonder ideologie, soms in aanzienlijke mate.

Voor alle gemeenten samen bevatten de beste reeksen van criteria altijd het criterium π . Op de vier assen waarop de christen-democraten links van de liberalen geplaatst zijn (W11, W12, W13 en W14), verbetert de keuze van de coalities met minimale reikwijdte (δ_0 of δ_1), na toepassing van het criterium π , de resultaten enigszins. Voor de assen W11, W12 en W13 is die

Tabel 6: Reeksen van criteria en politieke assen, Waalse gemeenten: Log (significantieniveau)

Reeks criteria	Politieke assen							
	W11	W12	W13	W14	W21	W22	W23	W24
3 partijen:								
frekwentie*	43	41	40	40	40	41	43	41
μ	-3.0	-2.8	-2.8	-2.8	-2.8	-2.8	-3.0	-2.8
π	-6.4	-6.5	-5.5	-5.5	-5.5	-6.5	-6.4	-5.2
$\delta_0 \cdot \pi$	-7.0	-6.8	-6.4	-5.1	-5.4	-6.0	-6.0	-4.0
$\delta_1 \cdot \pi$	-7.0	-6.8	-6.4	-5.1	-5.4	-6.0	-6.0	-4.0
$\mu \cdot \Phi$	-2.9	-2.6	-2.4	-1.3	-2.9	-2.6	-2.5	-1.2
$\pi \cdot \Phi$	-6.5	-5.6	-4.5	-2.9	-8.7	-7.7	-7.5	-4.6
$\delta_0 \cdot \pi \cdot \Phi$	-6.5	-5.6	-4.5	-2.9	-8.7	-7.7	-7.5	-4.6
$\delta_1 \cdot \pi \cdot \Phi$	-6.5	-5.6	-4.5	-2.9	-8.7	-7.7	-7.5	-4.6
4 & 5 partijen:								
frekwentie*	23	23	23	22	24	24	24	23
μ	-4.6	-4.6	-4.6	-4.4	-4.8	-4.8	-4.8	-4.6
π	-2.4	-2.9	-2.9	-2.6	-3.4	-3.4	-2.9	-3.0
$\delta_0 \cdot \pi$	-2.8	-3.5	-3.1	-3.4	-2.3	-2.4	-2.4	-3.5
$\delta_1 \cdot \pi$	-2.8	-3.5	-3.4	-4.3	-2.4	-1.8	-2.7	-3.5
$\mu \cdot \Phi$	-6.7	-2.3	-2.3	-7.4	-2.5	-0.3	-1.5	-2.3
$\pi \cdot \Phi$	-6.1	-0.9	-2.8	-6.3	-3.0	-0.5	-2.7	-2.8
$\delta_0 \cdot \pi \cdot \Phi$	-6.7	-1.2	-3.2	-7.2	-2.1	-0.3	-3.2	-2.5
$\delta_1 \cdot \pi \cdot \Phi$	-6.7	-1.2	-3.5	-7.2	-2.2	-0.4	-2.8	-2.5
Totaal:								
frekwentie*	66	64	63	62	64	65	67	64
μ	-6.4	-6.3	-6.2	-6.0	-6.4	-6.5	-6.6	-6.3
π	-8.0	-8.5	-7.6	-7.3	-8.0	-9.0	-8.4	-7.4
$\delta_0 \cdot \pi$	-8.9	-9.4	-8.6	-7.5	-6.9	-7.6	-7.5	-6.3
$\delta_1 \cdot \pi$	-8.9	-9.4	-8.8	-8.0	-6.9	-7.1	-7.8	-6.3
$\mu \cdot \Phi$	-7.2	-4.1	-3.9	-5.1	-4.5	-2.0	-3.3	-2.4
$\pi \cdot \Phi$	-10.8	-5.6	-6.4	-6.5	-10.8	-6.5	-9.4	-6.5
$\delta_0 \cdot \pi \cdot \Phi$	-11.1	-6.0	-6.7	-6.8	-9.9	-6.2	-9.8	-6.2
$\delta_1 \cdot \pi \cdot \Phi$	-11.1	-6.0	-6.9	-6.8	-10.0	-6.5	-9.5	-6.2

*Frekwentie = aantal gevallen.

verbetering te danken aan het onderscheid tussen beide subgroepen van gemeenten en voor de as W14 blijft zij beperkt tot enkel die gemeenten waar vier of vijf partijen tegenover elkaar stonden. Voor de andere assen verlaagt de toepassing van δ_0 of δ_1 het significantieniveau in vergelijking met het niveau dat door het criterium π alleen wordt bereikt.

De hoogste significantieniveaus worden bereikt als de gesloten coalities van minimaal gewicht (π^*) worden gekozen. Die reeks verbetert de resultaten van π aanzienlijk voor de as W11 en in mindere mate voor W21. Voor de as W23 daarentegen is de winst gering. Die wijzigingen hangen sterk samen met het aantal partijen. Als er drie partijen zijn, presteert de reeks (π^*) aanzienlijk beter dan π op de as W21 en beter op W22 en W23. Op de andere assen geeft ze slechtere of even goede resultaten als π . Als het aantal partijen toeneemt, verbetert (π^*) de resultaten van μ enkel voor de assen W11 en W14. In dat geval levert (μ^*) de beste resultaten op.

Deze tegenstrijdige bevindingen zijn moeilijk te interpreteren. Misschien kan de bijzondere situatie van het Rassemblement Wallon bij de verkiezingen van 1976 een verklaringsgrond bieden. Enkele maanden na de verkiezingen is die partij immers uiteengevallen. Een aanzienlijk deel van haar leden heeft de liberalen vervoegd, terwijl het andere deel van de partij uitgesproken linkse standpunten innam. Waarschijnlijk is deze splitsing, die reeds op til was in oktober 1976, niet in alle gemeenten op dezelfde wijze tot uiting gekomen. Als bijvoorbeeld één van de vleugels de andere in een groot aantal gemeenten overschaduwde, dan hadden we bij de plaatsing van het Rassemblement Wallon op de politieke as daarmee rekening moeten houden. In sommige gemeenten zou die partij dan links en in andere rechts moeten zijn geplaatst. Doordat wij dit aspect verwaarloosd hebben, geeft ieder van de door ons gehanteerde politieke assen de ideologische preferentie van de actoren slechts voor een deel van de gemeenten juist weer. Zelfs indien alle overige hypothesen met betrekking tot de politieke voorkeur van de partijen kloppen, wordt elke potentiële verbetering van de voorspellingen aan de hand van de ideologische criteria voor dat deel van de gemeenten tenietgedaan door de vergissingen die werden gemaakt bij de toepassing van deze criteria op gemeenten waarvoor de as fout is gespecificeerd.

3.3. Besluit

Onze resultaten stroken niet met de bevindingen van De Swaan (1973) en van Taylor en Laver (1973). Die auteurs tonen aan dat de selectie van de gesloten winnende coalities met minimale ordinale reikwijdte (δ_0^*) de vorming van de nationale regeringen in Westerse parlementaire democratieën met het hoogste significantieniveau voorspelt. Meer algemeen tonen zij aan dat reeksen van criteria waarin de ideologische voorkeur van partijen is opgenomen, betere voorspellingen opleveren dan die welke enkel op het aantal partijen en hun gewicht steunen.

Onze bevindingen moeten echter met omzichtigheid worden behandeld. Wij hebben er herhaaldelijk op gewezen dat de hypothesen waarop de voorstelling van de ideologische preferenties van partijen in een objectieve unidimensionele ordinale ruimte steunt, slechts schattingen zijn. Het is mogelijk dat wij de weerslag van ideologische criteria op de vorming van gemeentelijke coalities hebben weggecijferd doordat wij de eigen aard van het politieke leven in iedere gemeente en vooral de beweegredenen van partijen die enkel onder een lokale benaming opkomen, volledig buiten beschouwing hebben gelaten.

Pogingen om de gegevens in dit opzicht te verbeteren lopen evenwel het gevaar de ideologische preferentieruimte van partijen af te leiden uit hun coalitiegedrag. De resultaten die men op deze manier bekomt, zouden dan mogelijk enkel nog een min of meer handig gecamoufleerde tautologie zijn.

Een tweede verschilpunt tussen onze resultaten en die van onderzoeken naar de vorming van nationale regeringen betreft het significantieniveau van de voorspellingen op grond van reeksen van criteria waarin de ideologie van de partijen niet is opgenomen (11). Voor de gemeenten zijn die resultaten zeer significant, terwijl op het nationale vlak geen enkele van de reeksen zonder ideologie significant is op het 5% niveau (De Swaan en Mokken, 1980). Die vaststelling bevestigt mogelijk de eigen aard van de gemeentepolitieke arena. Zij leert ons niets over het belang van de ideologische preferenties op dit niveau, maar zij maakt wel duidelijk dat uiterst eenvoudige theorieën - eenvoudig juist omdat ze het ideologische aspect buiten beschouwing laten - blijkbaar volstaan om de vorming van gemeentelijke coalities te voorspellen.

Zo te zien, suggereren de slechte resultaten van de reeksen waarin het ideologisch criterium voorkomt, dat de sociaal-economische voorkeur van de actoren bij de vorming van lokale coalities een veel minder belangrijke rol spelen dan bij de vorming van een nationale regering. Die bevinding wordt onrechtstreeks door andere onderzoeken bevestigd. Ginsburgh en Pestieau (1980a; 1981b) tonen bijvoorbeeld aan dat de structuur van de gemeentelijke uitgaven in België niet samenhangt met de politieke 'kleur' van de meerderheid.

Men kan zich ook afvragen of de theorie van Clark (1975) niet kan bijdragen tot de verklaring van onze bevindingen. Voortbouwend op overwegingen van Stigler (1972) stelt die auteur als hypothese dat de samenstelling van lokale coalities afhangt van het feit of de prijs van het coalitiespel publiek dan wel privaat is. Ruwweg gesteld komt de hypothese hierop neer: als het gaat om private goederen tendeert de coalitievorming naar een nul-som spel waarin de ideologie weinig een rol speelt. Vormen publieke goederen echter de belangrijkste inzet, dan zal de coalitie hoofdzakelijk beslissingen moeten nemen over de keuze van te verdelen goederen. In dat geval wordt de ideologische nabijheid van de leden van de coalitie belangrijk.

VOETNOTEN

- (1) Wij gebruiken vaak aan het politieke woordgebruik ontleende termen zoals parlement, partij, aantal zetels, etc. hoewel de politiek slechts één van de vele toepassingen is. Theorieën van coalitievorming kunnen bijvoorbeeld ook worden gebruikt om coalities van aandeelhouders in commerciële maatschappijen in een model voor te stellen (cfr. Gambarelli, 1978).
- (2) Die kanttekening is niet bedoeld als een kritiek op de pogingen om politieke preferentieruimtes te construeren. Het is volkomen terecht het coalitiegedrag van de actoren te gebruiken op voorwaarde dat men niet juist dat gedrag wil beschrijven of verklaren.
- (3) In hun empirische studie geven Taylor en Laver (1973) bijvoorbeeld verschillende partijen dezelfde plaats, hoewel ze zich baseren op een theoretisch artikel van Taylor (1972) waarin die mogelijkheid impliciet wordt uitgesloten. Boute (1982; 1984) bespreekt een aantal gevolgen van de onbepaaldheid van de plaats van een partij binnen het raam van andere theorieën.
- (4) Wij gebruiken de termen 'links' en 'rechts' hoewel de as niet noodzakelijk zo'n variant van sociaal-economische dimensie weergeeft.
- (5) Bron: niet gepubliceerde gegevens, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Brussel, 1976.
- (6) Wij danken de Heer C. Preudhomme van het studie bureau van het Gemeentekrediet van België die ons deze identificaties, gebaseerd op door Fraeys (1976) verzamelde niet gepubliceerde gegevens, heeft verstrekt.
- (7) Een tweede punt van de controverse heeft betrekking op wat men moet doen wanneer dezelfde coalitie verschillende malen tijdens dezelfde zittingsperiode wordt gevormd. Als men ervan uitgaat dat het in zo'n geval onderscheiden gebeurtenissen betreft die als meervoudige successen van een theorie moeten worden beschouwd, komen de toevalsvoorstellingen overeen met een trekking met teruglegging die een binomiale verdeling volgt. Als men er in tegendeel van uitgaat dat coalitievormingstheorieën zich beperken tot

het voorspellen van de verschillende coalities die tijdens een zittingsperiode kunnen tot stand komen, dan is de herhaalde vorming van dezelfde coalitie slechts één gebeurtenis. In dat geval gebeuren de toevalsvoorspellingen op grond van een trekking zonder teruglegging die een hypergeometrische verdeling volgt. Dit onderscheid is belangrijk wanneer men de vorming van nationale regeringen bestudeert. Wat de gemeentelijke coalities betreft, hebben wij aangenomen dat slechts één coalitie per zittingsperiode wordt gevormd en het probleem zich derhalve niet stelt.

- (8) Zie bijvoorbeeld Rao (1965: 108) voor de formulering van dit theorema.
- (9) Die notering is te verklaren doordat, wiskundig gezien, een reeks van criteria een samenstel van toepassingen is.
- (10) Hoewel de reeksen $(\alpha \cdot \sigma)$ en $(\sigma \cdot \alpha)$ niet formeel equivalent zijn, geven ze voor de beschouwde steekproef steeds dezelfde resultaten en we hebben slechts één ervan in de tabel opgenomen.
- (11) Deze vergelijkingen gebeurden door de test van Taylor en Laver te gebruiken (cfr. vorige paragraaf).

BIBLIOGRAFIE

AXELROD, R.

1970 Conflict of Interest: A Theory of Divergent Goals with Applications to Politics, Markham, Chicago

BOUTE, S.

1982 On De Swaan's Policy Distance Coalition Theory, European Journal of Political Research, 9, 313-320

BOUTE, S.

1984 Subjective Policy Distance Theory, in: M.J. Holler (ed), Coalitions and Collective Action, Physica-Verlag, Würzburg

BOUTE, S.

1987 Contribution à l'Economie Politique des Communes, proefschrift, Université Libre de Bruxelles, Brussel

BOUTE, S., PRAET J.-C.

1983 Testing Coalition Theories in Belgian Local Governments, Cahiers Economiques de Bruxelles, 100, 561-593

BUDGE, I., ROBERTSON D., HEARL D.

1985 Party Strategy, Cambridge University Press, Cambridge

CLARK, T.N.

1975 Catholics, Coalitions, and Policy Outputs, in: R.L. Linneberry en L.H. Masotti (eds.): Urban Problems and Public Policy, Lexington Books, Lexington

DE SWAAN, A.

1973 Coalitions Theories and Cabinet Formation: A Study of Formal Theories of Coalition Formation Applied to Nine European Parliaments after 1918, Elsevier, Amsterdam

DE SWAAN, A., MOKKEN R.J.

1980 Testing Coalition Theories: The Combined Evidence, in: L. Lewin en E. Verdung (eds.): Politics as Rational Action, D. Reidel Publishing Company, Dordrecht

DOWNS, A.

1957 An Economic Theory of Democracy, Harper and Row, New York

FISHER, R.A.

1932 Statistical Methods for Research Workers, Oliver and Boyd, Edinburgh

FRAEYS, W.

1976 Les élections communales du 10 octobre 1976: analyse des résultats, Res Publica, 18, 427-444

GAMBARELLI, G.F.

1978 Evaluation of Political Elections in Europe by the Shapley Value of a Game - Ideas About How to Improve Shareholders' Strategy in Order to Control a Company, Atti del Convegno Internazionale su Programmazione Matematica e sue Applicazioni Economiche Venezia, Ca Foscari

GAMSON, W.A.

1961 A Theory of Coalition Formation, American Sociological Review, 26, 373-382

GINSBURGH, V., PESTIEAU, P.

1980a Politique et Budgets Communaux, Courrier Hebdomadaire du CRISP, nr. 879

1980b Local Government Expenditures in Belgium: Do Political Distinctions Matter? European Journal of Political Research, 9, 167-179.

KINCAID, W.M.

1962 The Combination of Tests based on Discrete Distributions, Journal of the American Statistical Association, 57, 10-19

LANCASTER, H.O.

1949 The Combination of Probabilities Arising from Data in Discrete Distributions, Biometrika, 36, 370-382

LEISERSON, M.A.

1966 Coalitions in Politics: A Theoretical and Empirical Study, Ph.D. Dissertation, Yale University, New Haven

1970 Coalitions Government in Japan, in: S. Groennings, E.W. Kelly en M.A. Leiserson (eds.): The Study of Coalition Behaviour: Theoretical Perspectives and Cases from Four Continents, Holt, Rinehart and Winston, New York

MOKKEN, R.J.

1973 A Simple Model for Testing Coalition Theories, in: A. De Swaan (ed.): Coalitions Theories and Cabinet Formation: A Study of Formal Theories of Coalition Formation Applied to Nine European Parliaments after 1918, Elsevier, Amsterdam

RAO, C.R.

1965 Linear Statistical Inference and Its Applications, Wiley, New York

RIKER, W.H.

1962 The Theory of Political Coalitions, Yale University Press, New Haven

STIGLER, G.

1972 Economic Competition and Political Competition, Public Choice, 13, 91-106

TAYLOR, M.

1972 On the Theory of Government Coalition Formation, British Journal of Political Science, 2, 361-386

TAYLOR, M., LAVER, M.

1973 Government Coalitions in Western Europe, European Journal of Political Research, 1, 205-248

VON NEUMANN, J., MORGENSTERN, O.

1944 The Theory of Games and Economic Behaviour, Princeton University Press, Princeton

WALLIS, W.A.

1942 Compounding Probabilities from Independent Significance Tests, Econometrica, 10, 229-248